

© Silvia Poch

Yerma

de Federico García Lorca
direcció Juan Carlos Martel Bayod
espai escènic Frederic Amat

21/12 - 04/01
Montjuïc. Sala Fabià Puigserver

El lliure

TEMPORADA 23/24

Sobre l'espectacle → 3

Sinopsi → 4

En paraules del director → 5

Entrevista: María Hervás → 6

Entrevista: Frederic Amat → 7

Entrevista: Raül Refree → 9

La premsa n'ha dit → 10

Informació complementària → 11

Biografies → 14

Fitxa artística i informació pràctica → 30

Sala de premsa → 32

Torna *Yerma*, la primera producció íntegrament Teatre Lliure d'una peça de Federico García Lorca, estrenada la temporada passada. Un poema escènic sobre la maternitat protagonitzat per María Hervás, amb l'espai de Frederic Amat i la música de Raül Refree.

© Sílvia Poch

Sinopsi

Yerma és la protagonista i dona títol a una de les peces més aplaudides de Federico García Lorca. Un poema tràgic en tres actes que mostra el conflicte intern d'una dona que no aconsegueix ser mare. Ella viu aquesta frustració en un entorn que fa indispensable la maternitat en una dona casada, les principals funcions de la qual són la casa i els fills. I dins seu, l'instint maternal lluita contra la repressió i l'obligació imposada.

La pressió social sobre la dona és un tema recurrent de l'autor, especialment en la maternitat, les aparences o la fatalitat del destí. I és present en les tres peces que conformen la trilogia rural: *Bodas de sangre* (1933), *Yerma* (1934) i *La casa de Bernarda Alba* (1936). Tres tragèdies que uneixen mite, poesia i realitat en tres retrats de dona alhora oprimida i alliberada.

MÉS INFO

www.teatrelliure.com/ca/yerma-23-24

En paraules del director

La conferència *Las nanas infantiles* que García Lorca va fer el 1928 és per a mi l'explosió d'una nova lectura del poema tràgic *Yerma*. M'és impossible pensar que tot aquest coneixement musical i popular no fos utilitzat per a la pròpia composició de la peça, fins i tot durant els seus estimats viatges amb La Barraca per tots els pobles de l'Estat. Un poema que, n'estic segur, compon com a peça musical. A ritme de pulsio cardíaca, *Yerma* és una cançó de bressol i el públic, la criatura a qui se li canta. La cançó que t'adverteix i t'expressa la realitat més crua infiltrant el dramatisme del món en aquesta primera lliçó d'història d'Espanya –com ja adverteix el poeta– i que ens marca a la pell el segell de “solo estás y solo vivirás”.

Yerma és també un somni incapaç d'abraçar la paradoxa de vida i de mort que és la nostra existència. Si representar significa tornar a portar al present, val la pena representar *Yerma*, ara oferint-li cadascú de nosaltres la resignificació més generosa. *Yerma* és un somni –o més aviat un malson– del qual és impossible escapar perquè el sistema mateix t'impedeix sortir-ne ben parat. Potser només la mort de tot projecte viu pot solucionar el patiment de no sentir-se realitzat, essent com és que “un muerto en España está más vivo como muerto que en ningún sitio del mundo”. I qui vol saltar del somni s'acaba ferint els peus amb “el filo de una navaja barbera”.

Yerma no amenaça ni espanta, sinó que ens llança al mig de l'escena, indefensos contra les realitats d'una dona que brolla vida per tots els porus i que només va trobant la mort.

Juan Carlos Martel Bayod

ENTREVISTA

Parlant amb María Hervás

És el teu primer Lorca? Què és el que més t'atreu de la seva obra i de *Yerma* en concret?

Fa un any i mig que no pujo a un escenari, el temps més llarg que he estat sense fer teatre. Després de *Jauría*, vaig necessitar descansar i nodrir-me per poder oferir a la gent alguna cosa vivíssima de nou. Per això, vaig decidir que el meu proper muntatge seria un text que em pogués fer tremolar els ossos. I va arribar Lorca, el meu primer Lorca... i també l'estranya sensació de portar una vida fent-ho. Ara ja no vull dir altres paraules que no siguin les seves. *Yerma* és un poema a la fecunditat, com a "existència". Diu Lorca que a la vida només existeix allò viu o allò mort, i d'aquesta tensió sorgeix *Yerma*. El meu exercici consistirà a sortir més lliure, a honrar amb més compromís l'alegria de viure.

Com és el personatge de *Yerma*? Què t'agrada d'ella? Què has après?

Yerma és una flor oberta, però també una ferida que no tanca i que supura. És el crit urgent per viure viure viure. *Yerma* és fèrria i no s'adapta, és tossuda, temperamental... és un bou brau. Admiro aquesta consistència, perquè jo soc més dúctil, més aquosa. I alhora m'espanta, és clar! El desig espanta sempre. Vull aprendre a mirar el meu desig als ulls i no negar-lo, no guardar-lo sota la catifa. Hem confós civisme amb bloqueig d'impuls de viure. Jo he arribat a aquest muntatge per desbloquejar això de dins meu.

També és el teu primer cop actuant a Barcelona. A més del repte de conquerir un públic nou, quin és el repte interpretatiu?

He actuat diverses vegades a Catalunya, però mai abans a Barcelona i reconec que és un somni fet realitat. Sempre m'ha agradat la ciutat, i l'enfocament cultural que proposa tan responsable i alhora arriscat. Viure aquí és una experiència molt bonica.

Jo no em plantejo què significa el "públic català", com tampoc em plantejo conquerir cap públic. La meva feina consisteix a comunicar-me amb el SER HUMÀ, a plantejar preguntes per a les quals no tinc resposta, i cercar-la junts en un llenguatge que no és l'hiperracionalisme, sinó l'emoció, la sensibilitat. És urgent enderrocar aquesta presó del pensament cartesià i tornar a posar en valor altres tipus de saviesa.

Com ha sigut el procés de preparació?

En aquest moment, encara m'hi trobo immersa. Jo dic que estic *Lorcaholic*, perquè no paro de llegir sobre ell, sobre la seva figura, el seu riure, els seus ulls, les seves mans... Crec que estic enamorada de Federico, gairebé com qui segueix una religió o un guru. Als assajos tracto de bussejar en aquest oceà infinit que és la seva proposta de mirada al món, per contagiar-me de la febre, per emborratjar-me de la seva passió. Ajuda la biblioteca lorquiana que Martel ha posat a la nostra disposició. La companyia és l'agrupació d'éssers més adorables que he vist en molt de temps. Tots carregats d'ideologia, fervor creatiu, ràbia de bellesa. Aprenc cada dia només de mirar-los. Juan Carlos Martel està revolucionant la idiosincràsia de la sala d'assaig amb un treball a favor de l'horitzontalitat, del diàleg transversal, de la llibertat d'expressió REAL. Sento que soc un ésser humà millor quan surto d'assajar.

Amb quina reflexió sobre la maternitat t'agradaria que el públic es quedarà?

Ai ai ai! Si jo pogués respondre a això no estaria fent *Yerma*. No crec en l'artista que va a un escenari a dir a ningú què ha de pensar. Crec en què es fica al fang i convida el públic a entrar-hi. Les idees són de vegades presons perilloses, sobretot quan es tenen sobre un cos que no és el teu.

ENTREVISTA

Parlant amb Frederic Amat

Quina és la proposta escènica d'aquesta versió de *Yerma*?

La nostra *Yerma*, com a tota proposta escènica, ens arriba inspirada i sorgeix de la lectura que ens provoca el text dramàtic. La seva poètica ja ens obre la porta a una possible dramaturgia que es va teixint al llarg del procés. Fer i desfer, substituir, encontre o deriva... afinar, assaig rere assaig, fins a arribar a un incert destí on ens reconeixem, amb la voluntat d'acomplir allò que va anotar el propi Federico García Lorca: "El teatro es la poesía que se levanta del libro y se hace humana".

Dit això, cal afegir que en endegar la meva col·laboració en aquesta *Yerma* de Lorca, en una producció del Teatre Lliure, he fet per "no" oblidar allò que he après al llarg de molts anys i que, ho sé prou bé, va ser l'origen d'una peculiar manera de treballar l'escena al Lliure: un teatre amb voluntat "artesanal", és a dir una manera de viure el teatre, en la qual s'apreciés més l'essencialitat de la trama que una supèrflua pirotècnia a escena; un teatre auster i agosarat, en què l'experiència escenogràfica s'ha d'integrar dins una feina i un diàleg amb l'equip, oberts a tota forma d'experimentació i descoberta creativa, sense oblidar una manera ancestral que està en la mateixa essència del teatre.

Va ser per a mi una bona nova rebre la invitació de Juan Carlos Martel Bayod a col·laborar en el muntatge de Lorca en la memorable sala que en Fabià Puigserver va dissenyar poc temps abans de morir. Trenta anys més tard he tingut el privilegi d'entrar a la sala i peus nus, crear una escenografia per *Yerma*, en què evoco un territori de cendra des d'on s'aixeca una estructura ovalada en la qual pengen i giren grans teles, com cortines transparents que velen i revelen l'escena, tot encerclant un "mont de Venus" com espai escènic, en el qual se'ns representa la tragèdia.

Sempre és confús i equívoc fer una "narració explícita" d'una escenografia que no vol il·lustrar, sinó que, lluny de tot naturalisme,

vol suscitar un estèril paisatge poètic, un "prado de pena" com diu la pròpia *Yerma*.

Com influeix la disposició a quatre bandes en l'espai escènic?

L'espai escènic obert als quatre vents ofereix al públic una singular visió de proximitat i participació a l'escena. És molt diferent per al públic respecte a una representació de teatre a la italiana [escenari a una banda, públic a l'altra]. El moviment, quasi coreogràfic, de les cortines en les seves transparències i plecs fa que, com un zoòtrop, es produeixi una possible seqüència visual per l'espectador en el trànsit de les escenes a la interpretació dels actors a aquest espai central. També ofereix un seguit d'aparicions que se'ns mostren o s'eclipsen.

Aquesta versió bascula entre la cançó de bressol i el somni. Amb quin elements s'escenifica això a l'escenari?

Al llarg del procés de treball de l'espai escènic, molt sovint he fet memòria d'unes paraules que García Lorca va posar en boca del seu personatge *Director* de l'obra *El público*: "Todo teatro sale de las humedades confinadas. Todo teatro verdadero tiene un profundo hedor de luna pasada...". Fer visible en l'espai aquesta poètica apreciació de freda bellesa escènica ha sigut una constant intenció en la meua resolució espacial de *Yerma*.

Ja has participat en d'altres projectes escènics abans (com *RRR* de Cabosanroque i *La veronal*, al Lliure la T. 20/21). Quines possibilitats hi veus en aquest disciplina?

Crec que avui el teatre ens convida a la dissolució de les fronteres entre les diferents manifestacions artístiques. Cal obrir possibilitats i diàleg amb altres expressions creatives com ara les noves tecnologies, la dansa, el cinema, el circ, la pintura, la instal·lació, etc. l'espectacle *RRR* amb Cabosanroque i *La veronal* (presentat al Lliure) o l'espectacle *A tocar* amb Baró d'Evel i Raül Refree (presentat al Teatre Grec 2020) són dos bons exemples d'aquesta voluntat de

sumar i d'interrelacionar diferents expressions escèniques possibles.

Quina relació guarda la teva proposta de *Yerma* amb la teva obra?

Per a mi, l'activitat com artista avança de la mà, any rere any, amb la meua pròpia experiència de vida. A *Yerma*, no solament m'inspira la dimensió poètica i teatral d'aquesta "tragèdia" escènica de Lorca, sinó que Lorca ha sigut un autor que m'ha acompanyat al llarg del temps, ja sigui en diferents projectes teatrals (entre els quals un amb Lluís Pasqual), ja sigui en llibres, exposicions i cartells o, d'una manera privilegiada, duent a la gran pantalla el seu únic guió cinematogràfic *Viaje a la luna*, escrit a New York el 1929.

Ara fa poc més de mig segle que vaig poder ser present, bocabadat i fascinat, als assajos al Teatre de l'Aliança del Poblenou de la *Yerma* interpretada per la Núria Espert, amb direcció d'en Víctor García i el memorable espai escènic de qui va ser mestre i gran amic, Fabià Puigserver. Des d'aquest espectacle referent, s'han succeït un munt d'esdeveniments, coneixements, encerts i equivocacions que han fet que el meu treball a escena no hagi mai eludit la meua pròpia pràctica artística com a pintor que treballa en diferents mitjans d'expressió. Així ha succeït en aquesta col·laboració en aixecar una *Yerma* al Teatre Lliure. Tan sols agrair la invitació en aquesta aventura escènica i a tot el notable equip artístic i tècnic que l'ha fet possible.

ENTREVISTA

Parlant amb Raül Refree

Quin és el concepte musical d'aquesta versió de *Yerma*? Què vol expressar la música?

De la mateixa manera que fa Lorca amb la paraula, la música parteix d'allò popular, per crear moments emocionals complexos. I com l'obra, com *Yerma*, la música es nodreix de la buidor i del silenci, mai no busca la èpica, mai no amaga les costures.

Parteix de les cançons de bressol. Com es desenvolupa el projecte?

Comença amb una cançó de bressol, la cançó de bressol pel nen que no naixerà [*¿De dónde vienes, amor, mi niño?*]. És el punt inicial de l'obra i el punt inicial de la música, que intenta mostrar una comunitat que s'ajuda i es critica a parts iguals.

Quin és el repte de posar música als poemes de García Lorca?

Posar música a Lorca és un repte cabdal, perquè la seva qualitat poètica és tan alta i tan musical en sí mateixa, que qualsevol desajust queda patent com una falta d'ortografia.

No hi ha instruments en escena. Com es crea la música a l'escenari?

Em va semblar que d'alguna manera utilitzar instruments a sobre l'escenari era trencar amb una litúrgia i una poètica que es basa en l'austeritat i en la terra. Per aquesta raó, vaig prendre la decisió de que els únics instruments que hi hauria serien les pròpies veus dels actors i els elements que hi haguessin a l'escenari, bastons i campanes, esquelles i la pròpia pell.

Com a músic que ets, què t'aporta treballar per a les arts escèniques?

Aporta una nova visió sobre com la música ha de conviure amb la paraula, de com el so s'ha de mesclar amb el text per emocionar i per fer arribar un missatge.

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA

La premsa n'ha dit

I Juan Carlos Martel Bayod ha fet, certament, una meravella. D'entrada, perquè compta amb una María Hervás pletòrica. *Yerma* reclama una intèrpret totèmica, que vagi del plany a la desesperació, en un 'crescendo' letal. Ha d'anar superant límits. Quan pensem que ja no pot més, ha de travessar el llindar. Quan té al davant un mur infranquejable, l'ha de pujar. I així fins al final. És el que fa l'actriu madrilenya. L'escenografia de Frederic Amat ofereix el caire velat, del que no es veu, però es deixa intuir, una filigrana. I les cançons de Refree provoquen que el muntatge accentui el caire tel·lúric, visceral.

Time Out, 26 d'octubre 2022 - Andreu Gomila

Sense una bona actriu és impossible fer *Yerma*. L'obra gira al seu voltant. La resta de personatges són satèl·lits. I en aquest sentit l'espai central imaginat per Frederic Amat (que firma també un esplèndid vestuari), amb els espectadors a quatre bandes, és molt adient.

ARA, 19 de novembre de 2022 – Santi Fondevila

Juan Carlos Martel Bayod ha rejuenit *Yerma* i ho ha fet posant la protagonista en el cos i l'ànima de l'actriu María Hervás (Madrid, 1987), una actriu debutant a Barcelona —en altres escenaris catalans ja ho va fer amb l'obra *Jauría* de Jordi Casanovas—, però una actriu amb un remarcable recorregut en teatre, cinema i televisió que li ha valgut, per exemple, un premi Max. La seva *Yerma* del Teatre Lliure és una *Yerma* orgànica que remou tots els sentits i que l'actriu ha xuclat endins amb tota la seva força per expulsar-la a fora com dards llençats a l'auditori en una interpretació tan sensible com punyent

Recomana, 20 de novembre de 2022 – Andreu Sotorra

L'esclat és continu i hi ha molts moments preciosos, en un joc d'escenografia vistós i un moviment que procura no donar sempre l'esquena i que es desplaça pel perímetre. Les cançons de bressol (veritables frases que malfereixen l'ànima de *Yerma*) atrapen l'espectador des de la seva simplicitat.

Recomana, 25 de novembre de 2022 – Jordi Bordes

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA Fragment

¿De dónde vienes, amor, mi niño?

Yerma. Acte primer, quadre primer

¿De dónde vienes, amor, mi niño?

“De la cresta del duro frío”.

¿Qué necesitas, amor, mi niño?

“La tibia tela de tu vestido”.

¡Que se agiten las ramas al sol

y salten las fuentes alrededor!

En el patio ladra el perro,

en los árboles canta el viento.

Los bueyes mugen al boyero

y la luna me riza los cabellos.

¿Qué pides, niño, desde tan lejos?

“Los blancos montes que hay en tu pecho”.

¡Que se agiten las ramas al sol

y salten las fuentes alrededor!

Te diré, niño mío, que sí,

tronchada y rota soy para ti.

¡Cómo me duele esta cintura

donde tendrás primera cuna!

¿Cuándo, mi niño, vas a venir?

“Cuando tu carne huele a jazmín”.

¡Que se agiten las ramas al sol

y salten las fuentes alrededor!

**TEMA MUSICAL ORIGINAL
DE RAÛL REFRE
CREAT A PARTIR DEL TEXT DE
GARCÍA LORCA:**

www.teatrelliure.com/sites/default/files/imce/audios/temp2223/Yerma_Te_dire_nino_mio_que_si.mp3

INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA Conferència

Las nanas infantiles

de Federico García Lorca, 1928

Señoras y señores:

En esta conferencia no pretendo, como en anteriores, definir, sino subrayar; no quiero dibujar, sino sugerir. Animar, en su exacto sentido. Herir pájaros soñolientos. Donde haya un rincón oscuro, poner un reflejo de nube alargada y regalar unos cuantos espejos de bolsillo a las señoras que asisten.

He querido bajar a la ribera de los juncos. Por debajo de las tejas amarillas. A la salida de las aldeas, donde el tigre se come a los niños. Estoy en este momento lejos del poeta que mira el reloj, lejos del poeta que lucha con la estatua, que lucha con el sueño, que lucha con la anatomía; he huido de todos mis amigos y me voy con aquel muchacho que se come la fruta verde y mira cómo las hormigas devoran al pájaro aplastado por el automóvil.

Por las calles más puras del pueblo me encontraréis; por el aire viajero y la luz tendida de las melodías que Rodrigo Caro llamó "reverendas madres de todos los cantares". Por todos los sitios donde se abre la tierna orejita rosa del niño o la blanca orejita de la niña que espera, llena de miedo, el alfiler que abra el agujero para la arracada.

En todos los paseos que yo he dado por España, un poco cansado de catedrales, de piedras muertas, de paisajes con alma, me puse a buscar los elementos vivos, perdurables, donde no se hiela el minuto, que viven un tembloroso presente. Entre los infinitos que existen, yo he seguido dos: las canciones y los dulces. Mientras una catedral permanece clavada en su época, dando una expresión continua del ayer al paisaje siempre movedizo, una canción salta de pronto de ese ayer a nuestro instante, viva y llena de latidos como una rana, incorporada al panorama como arbusto reciente, trayendo la luz viva de las horas viejas, gracias al soplo de la melodía.

Todos los viajeros están despistados. Para conocer la Alhambra de Granada, por ejemplo, antes de recorrer sus patios y sus salas, es mucho más útil, más pedagógico comer el delicioso alfajor de Zafra o las tortas alajú de las monjas, que dan, con la fragancia y el sabor, la temperatura auténtica del palacio cuando estaba vivo, así como la luz antigua y los puntos cardinales del temperamento de su corte.

[...]

**LLEGIR LA CONFERÈNCIA
SENCERA:**

<https://usuaris.tinet.cat/picl/libros/glorca/gl001203.htm>

© EFE

BIOGRAFIA

Federico García Lorca

autor

1898 Neix el 5 de juny a Fuente Vaqueros, un poble de la Vega de Granada que es convertirà en el paradís infantil del poeta.

1899-1906 Durant la infantesa, sobresurt per la seva habilitat musical i per una gran imaginació, que aviat es concreta en jocs que apunten el seu interès pel teatre, com ara les recreacions de la cerimònia de la missa o el teatre de titelles. Comença a prendre consciència de la condició social privilegiada en què viu, la qual cosa determinarà la seva futura mirada crítica envers la realitat i la seva reivindicació de justícia per les classes humils i populars. Aquests anys, caracteritzats també pel seu contacte amb la natura i amb la vida rural, seran decisius en la configuració de la seva particular visió del món.

1907 Per interessos comercials, la família es trasllada al poble d'Asquerosa (actualment anomenat Valderrubio); en alguns sentits, l'espai real d'aquesta casa i el seu entorn seran evocats més endavant durant la redacció de *La casa de Bernarda Alba*.

1909 Trasllat familiar a Granada. Anys més tard, el poeta xifrarà simbòlicament amb la data de 1910 l'any de la pèrdua del paradís infantil camperol i el primer pas al món adult de la ciutat.

1915 Acaba els estudis de Batxillerat, compaginats amb una formació musical com a pianista. La pressió familiar el fa desistir de continuar la carrera de músic i inicia els estudis de Lletres i de Dret a la Universitat de Granada.

1916-1917 Realitza diversos viatges d'estudis per Andalusia, Castella i Galícia, durant els quals coneix Antonio Machado i Miguel de Unamuno. Algunes d'aquestes experiències constituiran la base del seu primer llibre, *Impresiones y paisajes* (1918). Els seus textos juvenils reflecteixen una crisi religiosa i els conflictes personals motivats per la pròpia homosexualitat. Es produeix en aquest moment una identificació entre la passió amorosa i l'angoixa i la frustració, que considerarà sempre un sentiment inherent a l'ésser humà.

1918-1919 Viatja a Madrid, s'instal·la a la Residencia de Estudiantes i inicia el contacte amb alguns dels joves poetes i artistes de les avantguardes. Coneix el músic Manuel de Falla, amb qui mantindrà una estreta amistat que el va influir molt transmetent-li l'amor per les tradicions populars. També va tenir l'oportunitat de conèixer Juan Ramón Jiménez i Machado, i artistes com Buñuel o Dalí. En aquest ambient, Lorca es va dedicar amb passió no només a la poesia, sinó també a la música, el dibuix i el teatre.

1920 Al març puja a l'escenari del Teatro Eslava de Madrid amb *El maleficio de la mariposa*, "comedia en tres quadros" escrita en vers dirigida per Gregorio Martínez Sierra, amb decorats de Mignoni i figurins de Rafael Barradas. L'obra és un fracàs rotund. Comença a escriure les *Suites*.

1921 Es publica *Libro de poemas*, una selecció de composicions antigues. Inicia la redacció d'una obra de titelles, *Tragicomedia de don Cristóbal y de la seña Rosita*, que experimentarà un llarg procés de composició i de canvis. La protagonista femenina anticipa bona part dels conflictes desenvolupats en un futur per altres heroïnes lorquianes.

1922 Juntament amb Falla i d'altres amics de Granada, impulsa la celebració del Concurso de Cante Jondo, una experiència que l'inspira en la composició de *Canciones* (editat el 1927), del *Poema del cante jondo* (editat el 1931) i del seu assaig-conferència *El cante jondo. Primitivo canto andaluz*.

1923-1924 Es gradua en Dret. Coneix Salvador Dalí a la Residencia de Estudiantes. Inicia la redacció del *Romancero gitano*. Conclou la primera versió de *Mariana Pineda*, "romance popular en tres estampas".

1925 Passa la Setmana Santa a la casa dels Dalí a Cadaqués i visita Barcelona, en l'origen d'un marcat amor per Catalunya. Escriu l'*Oda a Salvador Dalí*, una composició decisiva en la seva evolució estètica avantguardista, i *El paseo de Buster Keaton*, un diàleg cinematogràfic.

1926 Pronuncia a Granada la conferència *La imagen poética de don Luis de Góngora*. Acaba *Amor de don Perlimplín con Belisa en su jardín*, "aleluya erótica en cuatro cuadros".

1927 Publica el poemari *Canciones*, que el consolida com un dels principals poetes de la seva generació. Margarida Xirgu accedeix a estrenar *Mariana Pineda*, fet que representa l'inici d'una estreta amistat i col·laboració entre el dramaturg i l'actriu catalana. Lorca torna a Barcelona per encarregar-se dels

preparatiu de l'estrena, que es farà el mes de juny al Teatro Goya amb una escenografia de Dalí. L'obra és ben acollida per part dels espectadors i dels crítics. Viu un estiu feliç amb Dalí a Cadaqués i coneix, entre d'altres, en Sebastià Gasch i en Lluís Montanyà. Fa la seva primera exposició de dibuixos a la Galeria Dalmau de Barcelona. Al desembre participa en l'homenatge a Góngora que organitza l'Ateneo de Sevilla, on coneix al torero Ignacio Sánchez Mejías.

1928 Publica *Primer romancero gitano* que, tot i que obté un èxit popular immens, no satisfà l'autor a causa de la lectura folklòrica que en fa el públic. Pronuncia algunes de les seves conferències més importants: *Imaginación, inspiración y evasión* o *Sketch de la nueva pintura*.

1929 Molt afectat per una crisi amorosa i per la distància amb un Dalí que, molt proper a Buñuel i a les files del surrealisme, critica amb duresa el *Romancero gitano* com a llibre "putrefact" i l'omple de dubtes pel que fa a la seva proposta estètica, Lorca decideix viatjar a Nova York. Comença a escriure *Poeta en Nueva York*, una obra fonamental que es publicarà pòstumament. Redacta el guió cinematogràfic de *Viaje a la Luna*.

1930 Abans de tornar a Espanya, passa uns mesos a Cuba, on gairebé acaba l'experimental *El público*, "drama en cinco cuadros", una de les peces clau del seu teatre. En aquesta obra defensa un "teatre sota la sorra", revolucionari i sense màscares, davant del "teatre a l'aire lliure" burgès i hipòcrita. Margarida Xirgu estrena al desembre al Teatro Español de Madrid la versió de cambra de *La zapatera prodigiosa*, "farsa violenta en un prólogo y dos actos", acabada el 1928 i representada amb figurins i decorats fets també per Lorca.

1931 Comença la redacció de *Diván del Tamarit* i finalitza *Así que pasen cinco años*, "leyenda del Tiempo", un dels drames més rupturistes. Amb el suport del Govern republicà i amb l'objectiu de fer arribar al poble les obres del teatre clàssic espanyol, crea la companyia de teatre ambulant, La Barraca integrada per estudiants universitaris i de la qual és director artístic.

1932 Difon per tota Espanya part dels poemes de *Poeta en Nueva York* en diverses conferències-lectura de l'obra. Visita Galícia i compon alguns poemes en gallec. Fa les primeres sortides amb La Barraca. Escriu *Bodas de sangre*, "tragedia en tres actos y siete cuadros" inspirada en l'anècdota d'un crim passional que va passar a Níjar, que el dramaturg transforma en una tragèdia d'un andalusisme tel·lúric i mític amb la qual s'inicia en els drames rurals.

1933 Al març s'estrena *Bodas de sangre* al Teatro Beatriz de Madrid, amb direcció de Lorca mateix per la companyia de Josefina Díaz de Artigas i Manuel Collado, i amb decorats de Santiago Ontañón i Manuel Fontanals. S'estrena al Teatro Español, en una única funció, *Amor de don Perlimplín con Belisa en su jardín*, prohibida durant la dictadura de Primo de Rivera i representada conjuntament amb una nova versió de *La zapatera prodigiosa* (1933). Continuen les representacions de La Barraca. S'estrena *Bodas de sangre* a Barcelona, Buenos Aires i Montevideo i, davant el gran èxit que obté l'obra, Lorca viatja amb Manuel Fontanals a la capital argentina. A Buenos Aires aconsegueix una popularitat espectacular, coneix escriptors i artistes com ara Pablo Neruda, llegeix la conferència *Juego y teoría del duende* i estrena una versió ampliada de *La zapatera prodigiosa*.

1934 S'estrena a Buenos Aires *Mariana Pineda*, una versió de *La niña boba* [La dama boba] de Lope de Vega i l'obra per a titelles *Retablillo de don Cristóbal y doña Rosita*. Visita Montevideo. De tornada a Espanya, compon la cèlebre elegia *Llanto por la muerte de Ignacio Sánchez Mejías*, després de la tràgica mort del seu amic. Al desembre, la companyia de Margarida Xirgu i Enric Borràs, amb decorats de Manuel Fontanals i direcció de Cipriano de Rivas Cherif, estrena *Yerma* al Teatro Español. Un drama sobre l'esterilitat de nova ambientació rural que provoca una notable polèmica entre el públic conservador i suposa la consagració de Lorca.

1935 Pronuncia la seva *Charla sobre el teatro*. Al Neighborhood Playhouse de Nova York estrena, al febrer, *Bitter Oleander*, la traducció anglesa de *Bodas de sangre*. Nova estada a Barcelona, on es reestrena amb gran èxit *Yerma* i es retroba, després de set anys, amb Salvador Dalí. A finals d'any, al Teatro Principal Palace de Barcelona, la Xirgu reestrena triomfalment un nou muntatge de *Bodas de sangre* i estrena també *Doña Rosita la soltera o El lenguaje de las flores*, "poema granadino del Novecientos, dividido en varios jardines, con escenas de canto y baile", dirigits tots dos per Rivas Cherif. Lorca organitza una representació especial de *Doña Rosita la soltera*... per a les floristes de La Rambla, i rep un homenatge multitudinari a l'Hotel Majestic de Barcelona.

1936 S'edita *Primeras canciones* i lliura a impremta *Diván del Tamarit*. Amb la seva direcció, el Club Anfistora inicia els assaigs d'*Así que pasen cinco años*, que pensen estrenar el mes de setembre. Llegeix a alguns amics *La casa de Bernarda Alba*, "drama de mujeres en los pueblos de España", que acaba el 19 de juny. Poc abans del cop d'estat feixista, decideix viatjar a Granada. El 16 d'agost, el mateix dia que el seu cunyat Manuel Fernández-Montesinos, alcalde socialista de Granada, havia estat afusellat, Lorca és detingut. La nit del 19 d'agost és assassinat prop del barranc de Víznar.

1945 El 8 de març, Margarida Xirgu protagonitza l'estrena mundial de *La casa de Bernarda Alba* al Teatro Avenida de Buenos Aires.

© Silvia Poch

BIOGRAFIA

Juan Carlos Martel Bayod

direcció

Actual director de la Fundació Teatre Lliure - Teatre Públic de Barcelona. Ha dirigit una trentena d'espectacles, els més recents dels quals són *La malaltia* (Teatre Lliure, 2021), *Càsting Giuletta* (Festival Grec i Teatre Lliure, 2019), *Una Iliada* (Festival Temporada Alta, 2018) i *Sis personatges: homenatge a Tomàs Giner* (Teatre Lliure, 2018). També és membre del Lincoln Center Theatre Directors Lab de Nueva York, cofundador i membre del comitè executiu de Directors Lab Mediterranean. Ha estat també assessor artístic internacional del Teatro della Pergola de Florència i docent de l'Scuola l'Oltrarno.

© Carles Bárcena

BIOGRAFIA

Frederic Amat

espai escènic

Pintor el treball del qual desafia una única forma de categorització. La seva obra ha estat exposada i publicada a tot el món. La seva concepció oberta de la pintura l'ha portat a integrar en el seu treball creatiu múltiples llenguatges artístics. Ha realitzat escenografies per a la dansa i el teatre a partir de textos de García Lorca, Beckett, Juan Goytisolo, Koltès, i Octavio Paz. Així mateix ha dirigit i conformat els espais escènics de l'òpera *El viatge a Simorgh* de Sánchez Verdú i dels oratoris *Oedipus Rex* de Stravinsky / Cocteau i *Maddalena ai piedi di Cristo* de Caldara. Una de les seves darreres intervencions ha estat *RRR*, peça de dansa amb La veronal i Cabonsanroque. També ha il·lustrat diverses obres literàries com *Les mil i una nits* o *L'Odissea*. En les seves intervencions en espais arquitectònics ha desenvolupat projectes que combinen pintura, escultura i ceràmica: *El mural de les olles*, *Villanurbs*, *Pluja de sang* o *Mur d'ulls*. En la mateixa direcció plural, Amat ha estès la pintura a l'àmbit de la cinematografia, tot dirigint les pel·lícules *Viaje a la luna* (amb guió de Federico García Lorca, 1998), *Foc al càntir* (amb guió de Joan Brossa, 2000), *El Aullido* (2009), *Danse Noire* (2006) i *Deu Dits* (2000 – 2004).

© Pablo de Pastors

BIOGRAFIA

Raül Refree

música original i so

És un dels productors del país més aclamats de la darrera dècada. Publica amb experimentadors com el Lee Ranaldo de Sonic Youth. Revisa els fados d'Amália Rodrigues amb Lina. Ha treballat amb artistes innovadors com Rosalía o el Niño de Elche, posicionant-se així, sense voler a l'avantguarda de l'anomenat moviment "nou flamenc". El seu talent és reclamat per estrelles com Ricky Martin, mentre segueix apostant per nous talents per descobrir i segueix investigant les músiques més populars d'arreu. Però la vida musical de Raül no s'atura. També és un destacat compositor i músic que ha llançat nou àlbums sota el seu projecte més personal, Refree; aclamades bandes sonores de pel·lícules i una discografia desbordant de projectes sense cotilles de gèneres. Raül només entén la música com un exercici de creació i d'investigació en llibertat.

© Joana Arribas

BIOGRAFIA

Pep Ambròs intèrpret

Sabadell, 1987. Pep Ambròs és un actor català amb una destacada trajectòria en els àmbits del teatre, el cinema i la televisió. Va iniciar la seva formació acadèmica a l'Institut del Teatre de Barcelona, on va obtenir la llicenciatura en Art Dramàtic. A més d'aquesta sòlida base acadèmica, Ambròs també va buscar altres oportunitats per ampliar les seves habilitats i coneixements, participant en diversos tallers i cursos amb directors i professionals de renom com Giles Foreman, Kate Bone, Andrés Lima, Lluís Pasqual i Stevie Ricard, entre altres. En teatre, ha participat en diversos projectes destacats que han demostrat la seva versatilitat com a actor. Alguns d'aquests projectes inclouen *Sucia*, sota la direcció de Bàrbara Mestanza al Teatre Akadèmia, *Macbett*, dirigit per Ramon Simó al Teatre Nacional de Catalunya, i *Combate de negro y de perros*, dirigit per Roberto Romei al Teatre Tantarantana. A més, ha fet aparicions notables en el món del cinema i la televisió *La última noche de Sandra M* dirigida per Borja de la Vega el 2023, *42 segundos* dirigida per Dani de la Orden i Alex Murrull el 2022, i *Frederica Montseny, la dona que parla* dirigida per Laura Mañá. També ha format part del repartiment en televisió *Cites Barcelona* d'Amazon Prime i, recentment, *El cuerpo en llamas* de Netflix.

© Sílvia Poch

BIOGRAFIA

María Hervás

intèrpret

Madrid, 1987. Graduada en Estudis Superiors en Art Dramàtic a l'Escola de Cristina Rota i també té estudis en dansa clàssica i contemporània. Actualment, realitza el tercer curs de la carrera de Filosofia a la UNED. Al llarg dels anys, ha compaginat una sòlida trajectòria en teatre amb una àmplia experiència a l'àmbit audiovisual. També ha desenvolupat projectes propis com a escriptora, adaptadora i directora. En teatre, ha treballat a les ordres d'importants directors com Juan Carlos Pérez de La fuente o Miguel del Arco. Destaquen les seves interpretacions en tres obres de gran importància social: *Confesiones a Alá* (de Saphia Azzeddine, adaptada i dirigida per Arturo Turón), *Iphigenia en Vallecas* (partir d'*Iphigenia in Splott* de Gary Owen, dirigida per Antonio C. Guijosa i adaptada per la mateixa María Hervás) i *Jauría* (Jordi Casanovas, dirigida per Miguel de l'Arc) i que li han valgut prestigiosos premis d'interpretació com els premis Max, Unión de Actores, Fotogramas, Ercilla, Miguel Mihura, i quatre nominacions al Premio Valle-Inclán. Actualment, participa a la nova versió de *Yerma* del Juan Carlos Martel Bayod, obra teatral que protagonitzarà al Teatre Lliure i amb la qual dona continuïtat a la seva extensa i reconeguda trajectòria sobre les taules. En el camp audiovisual, María Hervás suma més de 25 projectes.

© Sílvia Poch

BIOGRAFIA

David Menéndez

intèrpret

Graduat en interpretació a l'Institut del Teatre de Barcelona. En la seva trajectòria professional teatral destaquen *Fuenteovejuna: breve tratado sobre las ovejas domésticas*, de Lope de Vega (adaptació original d'Anna Maria Ricart i Premio Max 2015, de la Cia. Obskené; *El Rei Lear*, de W. Shakespeare (dir. Lluís Pascual), *El futur*, d'Helena Tornero. El 2021 és nominat a millor actor als Premis Butaca per *L'olor eixordadora del blanc*, de Stefano Massini (dir. Moreno Bernardi). El 2013 consolida la seva relació professional amb el director Moreno Bernardi, com a intèrpret d'*Everything seems without limits* (MBA5), *La Nit* i *Radionit*, ambdues creades a partir de *La nit abans dels boscos*, de Bernard-Marie Koltès, i com a artista-resident des de 2019 de *Lo Spazio* (investigació artística i pràctiques contemporànies) als projectes de recerca *Traducción en formato acústico de la interpretación actoral* i *Sistema de notación dramaturgica*. El 2018 estrena la seva primera peça de creació, *El percebeiro i altres relats sobre la filosofia del no em caure*. A la televisió, ha participat en sèries com *Antidisturbios* i *Mira lo que has hecho* (Movistar+) i *Hache* (Netflix). En cinema ha treballat a *As Bestas* de Rodrigo Sorogoyen, *Golem*, de Burning Percebes i *Creatura* d'Elena Martín. El 2020 crea el seu projecte musical BOYE, component l'EP *BOYE, te queremos, pero no eres nadie*, produït per Arnau Vallvé.

© Joana Arribas

BIOGRAFIA

Miriam Moukhles

Intèrpret

Amb una formació sòlida i una presència artística, ha demostrat la seva versatilitat a través de diverses produccions de teatre, audiovisuals i locució. Va graduar-se en Interpretació Musical a l'Institut del Teatre (ESAD). Va continuar la seva formació amb un postgrau a l'Institut del Teatre l'any 2021. A més, ha aprofundit en les seves habilitats amb cursos d'interpretació davant de la càmera amb Mireia Juárez i Álvaro Haro. També ha rebut formació en cant amb destacats professionals com Xuel Diaz, Isabel Soriano i Miriam Vallejo. El seu compromís amb la seva art també es reflecteix en la seva participació en cursos i tallers de moviment, expressió corporal, dansa i dramatúrgia amb reconeguts professionals del sector.

Recentment en teatre ha participat a *TDDAY* dirigida per Chloé Dabert al Teatre Nacional de Catalunya i *Vent de Garbí i una mica de por* dirigida per Judith Pujol, també al TNC. El 2022 forma part de *Dies Blancs* sota la direcció de Fabrice Murgía al Teatre Lliure de Gràcia. L'any 2021 va dirigir i interpretar, a l'Institut del Teatre, l'obra *La Intèrprete y los inimitables: El viaje del Duende*, entre d'altres.

Ha contribuït en diverses produccions de locució i en el món audiovisual ha participat, recentment, en el videoclip *Pierdo el Sentido* de Alizzz i León Santana. També el 2023, va ser protagonista en el curtmetratge *Welcome Tahiya* dirigit per Marta Bayarri. En sèries, *Pollos sin cabeza* dirigida per Adolfo Martínez i Alex de la Iglesia, disponible a HBO i el 2021, va formar part de la sèrie de televisió *Desaparecidos* disponible a Amazon Prime.

© Joana Arribas

BIOGRAFIA

Marta Ossó

Intèrpret

Graduada en Estudis Literaris per la Universitat de Barcelona i Art Dramàtic per l'Escola Superior Eòlia. Treballa amb Raimund Hoghe en l'espectacle *Young people, old voices* (Mercat de les Flors, 2011); *Un refugi indie*, escrita i dirigida per Pau Miró (Temporada Alta - Sala Beckett, 2013); *L'Onada*, escrita per Ignacio Garcia May i dirigida per Marc Montserrat (Teatre Lliure, març 2013); *La Rosa Tatuada*, dirigida per Carlota Subirós (TNC, desembre 2013); *Sala de Miralls*, amb dramaturgia d'Albert Arribas i Esteve Miralles i dirigida per Albert Arribas (TNC, novembre 2014), *L'hort de les oliveres*, de Narcís Comadira i dirigida per Xavier Albertí (TNC, maig 2015), *F.R.A.U.*, espectacle de set hores dirigit per Albert Arribas (Temporada Alta 2017), *Blasted* de Sarah Kane, dirigida per Alícia Gorina (TNC, 2018), *El quadern daurat*, dirigida per Carlota Subirós (Teatre Lliure, 2020), *Alguns dies d'ahir*, dirigida per Ferran Utzet (Villarroel 2021), entre d'altres. Internacionalment, participa en el projecte *UTOPIES*, amb direcció d'Olivier Coloni i dramaturgia d'Anne-Sylve König i com a assistent a la direcció a *Wer hat Angst vor Hugo Wolf*, dirigit per Herbert Fritsch i estrenat al teatre Schauspielhaus (Zürich). També actua en curtmetratges en llengua alemanya. En l'àmbit audiovisual, coprotagonitza la pel·lícula *Alguns dies d'ahir*, de Kiko Ruiz Claverol (Focus, TV3) i participa a les series *Sé Quién Eres* (Telecinco), *Cites* i *Com si fos ahir* (TV3), de Pau Freixas.

© Sílvia Poch

BIOGRAFIA

Isabel Rocatti

intèrpret

Burjassot (València), 1958. Actriu i directora de teatre. Llicenciada en Art Dramàtic per l'Institut del Teatre de Barcelona, ha seguit la seva formació al llarg del anys amb diversos cursos amb professionals com Carol Rosenfeld, Bob McAndrew, Konrad Zshiedrich, Carlos Alfaro o Augusto Boal, entre d'altres. També ha exercit la docència amb grups d'entrenament actoral i tallers de creativitat.

Com a actriu, ha actuat en nombrosos espectacles, a les ordres de directors com Ivan Morales, Calixto Bieito, Carme Portaceli, Carlos Santos, Carlos Alfaro, Pau Carrió o Juan Carlos Martel Bayod. Del 1983 al 1986, és membre d'Els Joglars. També ha dirigit peces, moltes d'elles recitals de poesia i música. En cinema, ha treballat en una dotzena de pel·lícules, entre les quals *Estiu 1993*, de Clara Simó; *Tres dies amb la família*, de Mar Coll o *No me digas que te bese porque te besaré*, de David Espinosa. En televisió, també es fructífera la seva carrera, però cal destacar la seva participació a les sèries de TV3 de *Temps de silenci* i *Ventdelplà*. Ha rebut nombrosos premis per les seves interpretacions com el Premi de les Arts Escèniques de la Generalitat Valenciana 2004, i el Premi de la Crítica, tots dos com a Millor actriu per *Alaska particular*, o els Premi de la Crítica 1998 i el Premi Butaca 1998 a la Millor actriu per *l'Altre*, entre d'altres.

© Joana Arribas

BIOGRAFIA

Carla Schilt

intèrpret

Amb una formació completa de cinc anys en dansa, l'actriu ha explorat diverses modalitats, incloent-hi la dansa clàssica, contemporània, jazz, funky, hip-hop, espanyola i claqué, graduant-se al Conservatori IEA OM. També destaca en l'àmbit del cant. Pel que fa a la seva experiència laboral, en cinema, ha aparegut *El crèdit* dirigit per l'Abel Folch i Joan Riedweg, *Barcelona nit d'hivern* dirigit per Dani de la Orden, *The Rückkehr* i *Res no tornarà a ser com abans* sota la direcció de Carol López. En televisió, *Matar al pare* de Mar Coll, *Nit i dia* direcció de Manuel Hurga i Oriol Paulo, *El último tren* i *39+1* de TV3, entre d'altres. En teatre, *L'Inframón* dirigit per Carlos Martel al Teatre Lliure i *Sonrisas y Lágrimas, el musical* al Teatre Tívoli.

Fitxa artística

DE

Federico García Lorca

DIRECCIÓ

Juan Carlos Martel Bayod

INTÈRPRETSPep Ambrós *Juan*María Hervás *Yerma*David Menéndez *Víctor, Macho*Miriam Moukhles *Femella*Marta Ossó *María*Isabel Rocatti *Vieja*Carla Schilt *Noia***ESPAI ESCÈNIC**

Frederic Amat

VESTUARI

Frederic Amat i Rosa Esteva

MÚSICA ORIGINAL

Raül Refree

SO

Roc Mateu i Raül Refree

IL·LUMINACIÓ

Maria Domènech

ASSESSORA DE MOVIMENT

Lali Ayguadé

CARACTERITZACIÓ

Ignasi Ruiz

AJUDANT DE DIRECCIÓ

Júlia Valdivielso

AJUDANT D'ESCENOGRAFIA

Roger Orra

AJUDANT DE VESTUARI

Maria Albadalejo

ALUMNA EN PRÀCTIQUES

Clara Cabutí (EDIDP - UPC)

CONSTRUCCIÓ D'ESCENOGRAFIA

Pascualin Estructures i Big Image

CONSTRUCCIÓ DEL TITELLA

Martí Doy

CONSTRUCCIÓ DE MÀSCARES

Frederic Amat i Martí Doy

CONFECCIÓ DE VESTUARI

Cortana i Goretti Puente

AGRAÏMENTS

Toni Rumbau

PRODUCCIÓ

Teatre Lliure

Informació pràctica

HORARI

De dimarts a dissabte a les 19.00 h

El diumenge a les 18.00 h

24, 26/12 i 31/12 no hi ha funció

DURADA

1 h 30'

LLOC

Sala Fabià Puigserver

IDIOMA

En castellà. Sobretítols en anglès cada dissabte a partir del 23/11

PREU

11 € - 32 €

Funció prèvia 20/12 10 €- 16 €

ACCESSIBILITAT

Assistència auditiva a través del mòbil

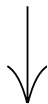
Divendres accessibles

22/12 sobretítols adaptats

29/12 audiodescripció

Sala de premsa

Per descarregar-se tots els materials informatius (dossiers, notes de premsa, vídeos, fotos) o tenir accés a material de referència (llistes de reproducció, etc.)

www.teatrelliure.com/ca/sala-de-premsa-yerma-23-24

CONTACTE PREMSA

Mar Solà

675 449 886

premsa@teatrelliure.com

entitat concertada amb

miembre de

mitos21

apropa cultura

amb la col·laboració de

B Sabadell Fundació

mitjans patrocinadors

LA VANGUARDIA

TimeOut
BARCELONA

mitjans col·laboradors

CATALUNYA RÀDIO

amb el suport de

entitats col·laboradores

LLL institut ramon llull

convenis de col·laboració amb

FUNDACIÓ////CARULLA